

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Pohjois-Karjalan ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Kyseessä on maamme elinvoiman kannalta tärkeä uudistus.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus painottaa sitä, että kotoutumislaissa mahdollistettaisiin laadukkaat kotoutumispalvelut kaikille maahanmuuttajille maahantulon syystä riippumatta. Suomen hallitus tavoittelee työperäisen maahanmuuton vähintään kaksinkertaistamista nykytasosta vuoteen 2030 mennessä siten, että kestävyystiekartan edellyttämä vähintään 50 000 työperäisen ja maahanmuuttajan kokonaisuus toteutuu. Tavoitteena on, että vuoden 2030 jälkeen lisäys on vähintään 10 000 vuositasaalla. Pohjois-Karjalan ELY-keskus katsoo, että kotoutumislakiluonnoksessa ei ole riittävästi huomioitu työ- ja opiskeluperäisten maahanmuuttajien kotoutumisen tarpeita, vaan laki keskittyy edelleen pääosin vain hyvin rajattuun henkilöpiiriin, humanitaaristen syiden takia Suomeen muuttaviin. Hallitusohjelman tavoitteena olevan työperäisten maahanmuuttajien lisääminen ja kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksien saavuttaminen vaikeutuu, ellei myös näitä ryhmiä huomioida kotoutumispalveluiden asiakkaina.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Lakiluonnoksen mukaan kunnan on laadittava osaamisen ja kotoutumisen (12 §) sekä monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi (13 §) maahanmuuttajalle, jonka ensimmäisen oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä on kulunut enintään kolme vuotta. Pohjois-Karjalan ELY-keskus katsoo, että osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnille ei tule asettaa ehdottomia aikarajoja, vaan arviointi tulee tehdä maahanmuuttajalle aina myös oleskelulupatyypistä riippumatta, kun se katsotaan tarpeelliseksi ja riippumatta siitä, miten kauan aikaa on kulunut ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä. Perusperiaatteena pitäisi kuitenkin olla se, että kotoutumisen palvelutarpeen arviointi aloitetaan viivyttämättä, kun henkilö on saanut ensimmäisen kotikuntamerkin.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Kotoutumiskoulutuksen 24§ 2 momenttiin tuleva lisäys työ- ja toimintakykyä edistävästä toiminnasta työssäoppimisen vaihtoehtona on kannatettava tukemaan erilaisten opiskelijoiden yksilöllisiä kotoutumisen tavoitteita.

Tehokas yhteensovittaminen edellyttää maahanmuuttajien aiemman osaamisen tunnistamista ja jo tehtyjen dokumenttien tehokkaampaa hyödyntämistä asiakkaan hyödyksi. Varsinkin kotoutumiskoulutuksessa tehty ammattitaidon kartoituksen dokumentti on tärkeä yksilön tietovaranto työllistymisen edistämiseksi suomalaisilla työmarkkinoilla. Tällä on suora vaikutus myös 25§ 3 momenttiin, missä viitataan kunnan yhteensovittamisvastuusta maahanmuuttajien eri palvelukokonaisuuksien tarkoituksen mukaisista osaamisen kehittämisen palvelukokonaisuuksista.

Valtakunnallisesti yhdenmukainen päättötestaus kotoutumiskoulutuksissa on kannatettava uudistus. Se tuo yhdenmukaisuutta ja -vertaisuutta asiakkaille sekä mahdollistaa koulutusten seurannan ja arvioinnin valtakunnallisesti. Seurantatieto auttaa kehittämään asiakkaiden palvelupolkujen tarkoituksenmukaisimmiksi.

On erittäin tärkeää, että kunnan kotoutumiskoulutusta on tarjolla työvoiman ulkopuolella oleville ja työssä oleville asiakkaille heidän tarpeisiinsa räätälöitynä (25§). Tämä vaatii kuitenkin kunnilta proaktiivista otetta koulutusten suunnittelussa, tarjonnassa ja kohderyhmän tavoittamisessa.

Pykälän 3 momentin maahanmuuttajien osaamisen kehittämistä tukevien palvelukokonaisuuksien yhteensovittaminen eri toimijoiden kanssa on erittäin tärkeä palvelupolkujen sujuvoittamisessa ja jatkuvassa kehittämisessä.

On kannatettavaa, että omaehtoisten opintojen jatkaminen on mahdollista (29§), vaikka kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto täytyisikin. Riittävä opiskeluaika mahdollistaa jatko-opinnoissa vaadittavan kielitaidon hankkimisen ja auttaa siirtymistä työmarkkinoille riittävällä ammatti- ja kieliosaamisella.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Kunnan kotouttamishjelman sisältö (11§) on palveluvalikoima, jonka sisältöihin toivoisi jonkun verran tarkempia määritelmiä sisällöstä ja tarkkarajaisuutta. Ohjelman sisällössä mainitaan erillisenä kohtana luettelo muista asioista, joita ohjelma voi pitää sisällään. Ohjelmasta puuttuu kuitenkin vahva ote yhteiskunnan vastaanottavuuden ja osallisuuden lisäämiseksi.

Monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23§) on merkittävä lisäys tukemaan kaikkia maahan muuttaneita Suomessa. Toteutustavassa on huomioitu joustavuus palvelemaan erilaisten asiakkaiden tarpeita ja palvelujen saatavuutta. 3 momentin lisäys asetuksenantovaltuudesta orientaation tarkemmasta sisällöstä ja toteutuksessa takaa yhdenvertaisen palvelun asiakkaille asuinpaikasta riippumatta. Yhtenevä sisältö ja määritellyt toteutustavat antavat paremman lähtökohdan seurantaan, arviointiin ja kehitystyöhön.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

-

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

-

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

Pohjois-Karjalan ELY-keskus tukee lakiesityksessä ELY-keskukselle määriteltyjä kotoutumisen tukemiseen ja hyvien väestösuhteiden edistämiseen liittyviä tehtäviä. Erityisen hyvänä uudistuksena pidämme sitä, että lakiesityksessä asettautumisen edistämisen alueellinen kehittäminen, yhteistyö, yhteensovittaminen, seuranta ja valvonta on kotoutumisen edistämisen ohella asetettu alueellisten ELY-keskusten tehtäviksi. Asettautumisen edistämisen sisällyttäminen kotoutumislakiin on positiivinen asia. On kuitenkin hyvä huomioida, että jos henkilö on jäänyt kunnan kotoutumishjelman ulkopuolelle (asettautuminen), se ei tarkoita sitä, etteikö henkilöllä tosiasiallisesti olisi tarvetta kotoutumishjelman palveluihin. Kotoutumista edistäviä palveluja tulisivat lähtökohtaisesti tarjota kaikille maahanmuuttajille. Alueellinen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän asettaminen (57 §) on myös tärkeä uudistus ja sopii hyvin ELY-keskuksen tehtäviin alueen toimijat hyvin tuntevana alueellisen elinvoiman edistäjänä.

Valtion korvaukset (8 luku)

On tärkeää, että valtio korvaa kunnalle ja hyvinvointialueelle valtion talousarvion rajoissa kotoutumislaissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Lakiluonnoksessa on hyvin huomioitu se, että korvausjärjestelmää tulee yksinkertaistaa ja vähentää korvausten hakemisesta aiheutuvaa vaivaa kunnalle ja hyvinvointialueelle. ELY-keskus kannattaa korvausjärjestelmän yksinkertaistamista, mutta samalla on huolehdittava siitä, että kotoutumislaissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset tulevat tosiasiallisesti ja täysimääräisesti korvatuksi kunnalle ja hyvinvointialueelle. Jos esimerkiksi kunta ei saa kiintiöpakolaisista vastaanoton kustannuksia korvatuksi, voi tämä vähentää kunnan halukkuutta tarjota kuntapaikkoja ja siten vaikeuttaa pakolaisten kuntaan ohjaamista. Korvausjärjestelmän yksinkertaistamista tulee tavoitella myös kotoutumislakiluonnoksen 64 §:n mukaisissa valtion korvauksissa erityiskustannuksista, sillä nykyinen järjestelmä erikseen haettavina korvauksina aiheuttaa merkittävää hallinnollista taakkaa kunnalle ja myöhemmin hyvinvointialueelle.

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Lakiluonnoksen mukaan ELY-keskukset sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus vastaa kotoutumisen edistämisen valtakunnallisen tietovarannon ja asiakastietojärjestelmäkokonaisuuden ylläpidosta ja kehittäminen toteutetaan yhteistyössä kuntien kanssa. Lakiluonnoksen mukaan kunnilla on lakisääteinen velvollisuus käyttää valtakunnallista tietovarantoa kotoutumisen edistämisen toimeenpanossa (73 §). Pohjois-Karjalan ELY-keskus katsoo, että tämä on kannatettava uudistus, joka osaltaan mahdollistaa yhdenvertaisten palveluiden järjestämisen ja tuottamisen kotoutuja-asiakkaalle kotikunnasta riippumatta. Lisäksi se mahdollistaa ELY-keskusten valvonta-, arviointi- ja kehittämistehtävien tehokkaan hoidon tiedolla johtamisen avulla. Vaikka kunnat voivat käyttää myös omaa asiakastietojärjestelmäänsä (80§), olisi kaiken tiedon oltava käytettävissä valtakunnallisessa järjestelmässä. Tiedon pitäisi myös olla aina asiakkaan itsensä käytössä ja tiedon pitäisi siirtyä aina asiakkaan mukana uudelle viranomaiselle. Tämän takaamiseksi kaikilla toimijoilla pitäisi olla käytössä sama valtakunnallinen asiakastietojärjestelmä.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

Vesakoivu Reijo

Pohjois-Karjalan ELY - Työllisyys, yrittäjyys ja osaaminen –yksikkö